

Učiteljski TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi pol. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in oskerbuje razpošiljanje založništvo.

List 15.

V Ljubljani, 1. avgusta 1874.

Tečaj XV.

Naša mladina.

Jabelko ne pade daleč od
debla. „Nar. pr.“

Rekli smo, da tisti, kdor hoče sedanjost razumeti, ozirati se mora v preteklost; pogledjmo tudi mi v pretečeno stoletje nazaj, kaj najdemo tam? Vse dandanašnje govorice zastran šole, njenega smotra, zastran razmerja šole in cerkve, nahajamo na Nemškem že v drugi polovici preteklega in v prvi sedanjega stoletja. Sicer je imela „Frankova šola v prvi polovici osemnajstega stoletja vodilo, da mora biti vsaki odgoji poslednji cilj ta, da otrok živo spoznava Boga in pravo kerščanstvo. S tem se pospešuje čast božja med ljudmi. Le človek v resnici pobožen je tudi dober državljani. Brez prave pobožnosti vsaka učenost, vsa prebrisanost in vsa svetovna omika več škoduje, kakor koristi, in pred zlorabo nismo nikdar varni“. Stari jeziki so jim bila podlaga v vsakteri omiki, tudi tem, ki se ne šolajo, pervine ne škodujejo. (Še v novejših časih smo se v 3. razredu glavnih šol učili latinsko brati!)

Ljudoljubje (filantropi) njim na čelu Basedov, so nastopili v drugi polovici 18. stoletja. Zanikali so hišo in družino. Proč ž njo in z hišno veljavo iz šole. J. B. Basedov je pač poznal napake domače in javne izreje, a preveč se je držal načelov Lokeja in Rusoa in ne samo, da je odpravil hišno veljavo iz šol, postavil je namesto hiše šolo. Okoliščine njegovega časa, še bolj pa Rusovov Emil so ga navdušile, da je hotel odgojo na Nemškem popraviti ali reformirati. Deržal se je načela: vera se mora v mladosti, kar le mogoče, priprosto učiti brez ozira na verstva in stranke. Cerkvena vera je za poznejša leta. Krepost in vera se mora mladosti polajšati in osladiti, da se ji prikupi. Ljubo mladino ne gre

terpinčiti, in vsega naj se otroci le igrat nauče. S, takimi načeli je šolska odgoja — filantropiška igrača z odgojo — domačo odgojo zatemnila; mnogo, mnogo je bilo to vzrok, da se je pogubila nekdanja veljava (avtoriteta) v družinah.

Kaj je tedaj vlastno 18. stoletju, kaj ga značuje? Prizadetje, da se razumništvo pri človeku izobražuje, akopram nravi in veri v škodo. Da se je o Napoleonovem času, ko so prenehovale vse nekdanje razmere, rušile vse prejšnje vezi, tudi vez med stariši in otroci tako rahljala, lahko je umeti. Ta duh je vzrokoval tudi razberdanost in razposajenost mladih do starih in zginila je vsa podanost. S Pestalocijevimi načeli o izreji in poduku začenja se nova doba v človeškem izobraženju. Domača odgoja je bila postavljena zopet na prvo mesto, in šola se ima naslanjati na dom. Pestaloci je terdil, da se mora pred vsem otrok izrediti v človeka; pglavitni namen prvega nauka ni tolikanj ta, da se otrok kaj nauči, marveč da se vse njegove moči vadijo in otrok naj se napeljuje od stopinje do stopinje v izobraženje; čutni in dušni nazor naj mu v to pomore. Ljudsko revo je poznal in živo se mu je ljudstvo smililo. Spoznal je, kako da z revšino rase tudi med prostim ljudstvom pravno spridenje, in to je hotel odverniti s tem, da ljudstvo podučí, kako si vednost v korist obrača in si v življenju pomaga. Zgodi se pa večkrat, da vzore (ideale), katere si stavijo izvirni možje, njih učenci napačno razumevajo, in potem enostransko do poslednje pičice razvijajo. Nekako tako se je tudi godilo Pestalociju. Njegovi nasledovalci so rekli, da je formalno izobraženje uma bistvo Pestalocijevih vzorov in tako so terdili, da ljudska šola le podučuje. Takim šolam so pa nekteri očitali, da si le trudijo um izobraževati, serce in pamet pa zanemarljajo. Razumeva se pa lahko, ako pomislimo, da je šola v skerbi z jasnostjo in razumnostjo pot pripraviti vednostim, tako enostransko ravnala.

Nič kaj posebno se niso trudili za idealno izobraženje duha, ampak razvijali so posamezne dušne zmožnosti, da se otrok le hitro nauči znanost in vednost, katerih potrebuje v človeški družbi. Ne kerščanska odgoja, niti to, kar je od vekomaj in edino lepo, je bil smoter take ljudske šole, ampak le to, kar je umno, koristno in v praksi rabljivo. Stariši in duhovni naj otroke uče kerščanskega nauka, šola se nima vkrvarjati s takimi rečmi, ampak ona le uči, kar se potrebuje v vsakdanjem življenju. Oslobođenje ljudske šole od cerkve to je nekaj učiteljev glasno tirjalo, ker mislili so, da zgubé na svoje časti, ako so župnikom podložni. (*Vidimo, da se vse to pri nas godi, kar so nekateri Pestalocijevi (?) učenci tačas želeli; kar pa ni, pa še bode, je tolažba nekaterim.*) Da je šola še pod cerkveno oblastjo, to jim je bilo le ostanek sredovečnih časov. Čimbolj je ljudska šola prosta, toliko bolj je z ljudsko odgojo, dokler je pa šola duhovnikom v rokah, jim pa služi le v to, da ljudstvo v temi

in nevednosti obderže, tako so govorili apostoli emancipacije; njih naj večja skerb je bila, da so pomankljivosti svojih prednikov zaničljivo raznašali, pa kjer ni bilo dosti černo, še nekaj pridevali. Ustmeno in pisмено so javno mnjenje opozorovali na življenje nekaterih nevrednih svečenikov, in v šaljivih spisih ljudstvo od njih odvrčevali. (*No, sedaj je pa drugače, kaj ne, kaj ne da?!*) Dasiravno je bilo tukaj nekaj resnice vmes, in so bile pritožbe učiteljev deloma opravičene, vendar vse to kaže vnemarnost in sovraštvo do cerkve, in taka opravljanja ali še celo obrekovanja so podkopavale versko veljavo in cerkven vpliv. Nasledek od tega pa je bil, da ste si bili v tem času (v prvi polovici tek. stoletja) verska in znanstvena odgoja čisto navskriž; večina učencev je bila sicer formalno izobražena pa versko spridena in v strašni vnemarnosti do vere in Boga. (*No, kar se je tačas sejalo, to pa sedaj v klasje gre.*) In kdo je bil vsega tega kriv? Duh časa, kdo drugi? In kdo je sedaj kriv, da gremo z versko odgojo zmirom na vzdol. — Duh časa! — Časi so taki postali, da je mladina čedalje bolj spridena in samopašna, ne pomaga nobeno svarjenje, nobeno opominovanje, kaj ne? Vzroki tiče vse globljeje; a svetu ne sme nikdo brezdna odkriti, v kateri tako naglo dere, niti pokazati, kaj žuga vsi zapadni kulturi, ako ne bode kmalu pravega spoznanja in povrata v kerščanstvo, sicer ga razglasé za zločina in motivca javnega mira. Da se pa v teh resnih časih tudi zmešnosti ne manjka, opomnim konečno neke brošure, katera je letos v Gradcu beli dan zagledala; pisatelj te brošure se poteguje za pravice dijakov nasproti njih učnikom in imenuje svojo knjižico „Zum Schutze der studierenden Jugend“. Blažena mladost, da najdeš zagovornika pred trinoštvom učnikov. Aleksander Velki je zavidal Ahileju, da je najdel proslavitelja svojih dejanj; mipa tebi zavidamo, da najdeš dan danes v vsakem stanu braniteljev in odvetnikov, kateri te branijo trinoštva tvojih učiteljev, zavidamo ti, da se precej oglasi kaka dobra duša, katera vso krivdo od tebe na učenike navali. — Pa kaj hočemo, duh časa je tak! Tako govoré dostikrat taki, ki nemožejo ali nočejo truditi se, da bi bilo boljše. — Čas je tak, kakoršni so ljudje tistega časa, v katerem živé. Res, da dostikrat ne opravi veliko, ali še celo nič, kedor se hoče vstavljati dereči reki; a vse to nas nikakor ne opraviči, da bi se zgovarjali z duhom časa, kedar je upanje, da kaj opravimo.

Kaj bo iz tega otroka, tako so popraševali ljudje pri rojstvu Janeza Kerstnika in tako bi lahko mi popraševali pri rojstvu vsakega deteta. Ali bo to dete svojim starišem prineslo blagor in srečo, ali jim bode v podporo in tolažbo, ali bode vreden ali malopriden ud človeške družbe. — Ta otrok bo to, kar naredi odgoja iz njega. Še le odgoja napravi iz otroka človeka, ter daje prirojeni časti pravo veljavo. Kakošni bodo prihodnji časi? kakošna bodo prihodnja ljudstva? to zavisi od ljudi, ki sedaj

žive. Doba rodi dobo. Stariši, ki se starate za prihodnjost vaših otrok, vi sami, pa prav sami se lahko v tem upokojite. Na vas se obračajo besede sv. pisma: Vsako dobro drevo prinaša dober sad, slabo drevo pa slab sad, ali pa navadni ljudski pregovor: jabelko ne pade daleč od debla.

S tem pa nikakor ne rečemo, da nimajo dobri stariši nikdar slabih otrok in slabi stariši dobrih otrok. „Ni ga vodila brez izjeme.“ Pa le redkokrat se zgodi, da se spridijo otroci, ki so bili s skerbjo in vestjo dobro izrejeni, skoraj bi rekli kakor je sv. Ambrož rekel: ni mogoče, da se tak sin pogubi, za katerega dobra mati tolikanj skerbi.

Pervi okoli otroka so njegovi stariši, in ti so pri njem namestu Boga. Dajte nam dobrih kerščanskih družin, dobrih očetov, pobožnih mater in družbi je pomagano. Ako je oče zgled poštenega, blagega moža, mati vzor ženskih kreposti, pohlevna, ljubeznjiva, dobrotljiva in prijenljiva, ako je v družini odgoja otrok prvo in naj imenitnejše opravilo, tako vložijo stariši terdno podlago prihodnji sreči svojih otrok. To pa je le takrat mogoče, ako stariši odgojo sami oskerbujejo. Vodila odgoje so za vse stanove bistveno ene in iste in tako enotera, da se jih lahko vsi pametni stariši v enakih slučajih poslužijo. Ne govorimo tukaj od podučevanja, v to marskateri niso sposobni, tudi jim časa primankuje. Za poduk so šole; a odgojo in izobraževanje serca pri otrocih to naj oskerbuje brez izjeme vsaka mati, vsaki oče.

Poleg telesne odgoje je poglavitni nalog domači odgoji, da otroška serca skerbno napeljuje, izobražuje v pobožno kerščansko mišljenje, kajti le tako jih vodi do njihovega, pravega namena. Čut pobožnosti, verno serce je že otroku prirojeno. Ker je pa strah božji in življenje po veri imenitno za vsacega človeka, skerbe kerščanski stariši, da verski čut zbude, ga razvijajo, z besedo in djanjem izobražujejo po besedah apostolovih: „Stariši, odgojujte svoje otroke v nauku in v besedi Gospodovi“. Kakor svetloba deluje na oči, tako delujejo stariši na otročjo dušo, da sprejema s svojimi čuti to, kar je nadčutno, da vidi večno v minljivih stvareh in nebeško v zemskem.

Večkrat se je že vprašalo in tudi razpravljalo, kako zgodaj je treba vzbujevati verska čutila pri otrocih? Veliko jih odgovarja na to: tako zgodaj, kakor mogoče; drugi pa, kakor Rusô in njegovi priverženci pa pravijo: „Nikoli ni prepozno“. Ali otrok izgovarja še jecljajè ime božje, ali naj se čaka na leta, ko že otroku pamet dozori in se mu z veliko slovesnostjo imenuje Bog? Pretečeno stoletje so si prizadevali, da v veljavo spravijo sistem za odgojevanje, kateri nasprotuje pameti in božjemu razodenju: sistem, kateri je priporočal Rusô v svojem „Emilu“. Perva leta naj se z ničesa ne govori od Boga; in vendar je čas mladosti naj boljši, da otroci spoznavajo vero, jo ljubijo, in se njenih postav vadijo. Pamet in skušnja nam to priča. Mehkemu vosku se naj lože vtisne božje ime. V teh

letih, ko še ni presodkov, ko ni še premagati hudih strast in odpravljati slabih razvad, naj lože se duša izomika. Lončar ne čaka, da bi se zemlja, katero hoče izobraziti, uterdila. Jean Paul govori od tega v „Levani“ I. del: Ako Rusô Boga in tedaj vero prihranjuje kot dedšino častiljivi starosti od svojega ravnanja, izvzemši velike duhove, ne more večje vneme in ljubezni do vere pričakovati, kolikor oče v Parizu otroške ljubezni, ki se otroku še le tačas prikaže, ko ga ne potrebuje. Kedar se namreč naj svetejše reči globokejše vkoreninijo, kakor v nežni starosti nedolžne mladosti? „Pustite tedaj, da mati moli s otrokom, in sicer tem preje, čim bolje. Kdo more v nežna otročja serca vsejati seme pobožnosti, kreposti, strahu božjega, ljubezni do Boga in do bližnjega, kakor ljubeča mati. Kako lepo je prizadetje materno, ko hoče svoje otroke izrediti v ljubezen do Boga. Nikar ne recite, otroci ne razumó molitve in kaj pomagajo prazne besede. Ako tudi otrok ne razumeva vseh besed, vendar se pobožnosti navzame nežno serce; otrok pobožen postaja, ako tudi besed pobožne molitve ne razumeva. Mati gotovo veliko vpliva na otroka, tedaj tudi na njegovo versko in nravno odgojo. Z zgledom in pobožnostjo naj vsaja pobožnost v mlado serce, da bode zgodaj kalila in o svojem času bogat sad donašala. Verno zaupanje do Boga Očeta v nebesih naj raste z otrokom, in kolikor postaja krepkeje na duhu in telesu, toliko terdnejša naj bo njegova vera. Dober zgled je prvi in naj potrebnejši, pa tudi naj zdatnejši pripomoček. Veliko bolj človeka to gane, kar vidi, kakor to, kar sliši; „bolje verjeti svojim očem, kakor tujim ušesom“, pravi navadni prigovor. Izgled je pa toliko močnejši, kolikor višej cenimo tistega, katerega si jemljemo v zgled. Ni pa otroku večje veljave na svetu od veljave starišev. Kerščansko življenje starišev tedaj neizrekljivo veliko vpliva na otroke. V otročja serca naj se vseje seme kerščanstva, zgled starišev naj ga varuje in odgoja, da se lepo razcvita pri mladeniču, in blagonosni sad prinaša v možkih letih. — Kedar bo mladina v veri dobro izobražena, potem se bode razcvitala kerščanska pobožnost ne le v družini in v šoli, temveč tudi v srenji, cerkvi in državi v blagor in stanovitno srečo človeštvu.

Nabira prirodnin. *)

(Konec.)

Zadnji in peti oddelek rastlinske zbirke nareja zbirka najlepših trav, gob in mahov, katere je treba kakor listje na papir prilепiti.

Kedar ogledujemo razne dele posamesne rastlinske zbirke, kateri se more s časom pridjati tudi kaka inozemska rastlina (posebno oddelku semen in lesa), ozirajmo se tudi na najimennitniše in najpotrebniše pri

*) Glej na 236. str. 2. točko predavanj na II. skupščini herv. učiteljev.